

ЛИТЕРАТУРА

1. Богданов В. Очерк / В. А. Богданов // Краткая литературная энциклопедия ; [гл. ред. А. А. Сурков]. – М. : Советская энциклопедия, 1968. – Т. 5. – С. 518–519.
2. Гинзбург Л. О психологической прозе / Л. Я. Гинзбург. – Л. : Советский писатель, 1971. – 463 с.
3. Дуров Б. Мемуарный жанр в художественной прозе революционного народничества : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.01.01 «Русская литература» / Б. Дуров. – Москва, 1980. – 15 с.
4. Елизаветина Г. «Последняя грань в области романа...» (русская мемуаристика как предмет литературоведческого исследования) / Г. Елизаветина // Вопросы литературы. – 1982. – № 10. – С. 147–171.
5. Институтки : Воспоминания воспитанниц институтов благородных девиц [Сост., подг. текста и comment. В. М. Боковой и Л. Г. Сахаровой, вступ. статья А. Ф. Белоусова]. – изд. 3-е. – М. : Новое литературное обозрение, 2005. – 576 с.
6. Литературная энциклопедия терминов и понятий / [Под ред. А. Н. Николюкина]. – М. : НПК «Интелвак», 2003. – 1600 стб.
7. Мазовецкая Э. Анна Энгельгардт (Санкт-Петербург II половины XIX века) / Э. Мазовецкая. – СПб. : «Академический проект», 2001. – 224 с.
8. Машинский С. О мемуарно-автобиографическом жанре / С. Машинский // Вопросы литературы. – 1960. – № 6. – С. 129–145.
9. Муравьева А. Очерк об очерке [Электронный ресурс] / А. Муравьева // Самиздат. – Режим доступа : http://samlib.ru/m/murawxewa_a_a/cherk.shtml.

УДК 821. 161. 2 - 82. 31

НАРОДОЗНАВЧИЙ КОНТИНУУМ ХУДОЖНЬОГО СВІТУ МАРІЇ МАТІОС

Стасик М.В., к. фіол. н., доцент

Запорізький національний університет

Стаття присвячена особливостям зображення народних традицій, обрядів у творах М. Матіос. Автор статті доводить, що письменник описує їх з етнографічною точністю. Відображення народних традицій створює атмосферу повсякденного буття українського народу.

Ключові слова: автор, побут, традиція, обряд, сюжет.

Стасик Н. В. НАРОДОВЕДЧЕСКИЙ КОНТИНУУМ ХУДОЖЕСТВЕННОГО МИРА М.МАТИОС / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья посвящена особенностям изображения народных традиций, обычая в произведениях Марии Матиос. Автор статьи доказывает, что писатель описывает их с этнографической точностью. Отражение народных традиций создает атмосферу повседневного бытия украинского народа.

Ключевые слова: автор, быт, традиция, обряд, сюжет.

Stasyk N. V. ETHNOLOGY KONTINUUM OF ARTISTIC WORLD M.MATIOS // Zaporizhzhya National University, Ukraine

The article is devoted to features of images national traditions and customs in works of Maria Matios. The author argues that the writer describes them with ethnographic accuracy. Displaying folk traditions creates an atmosphere of everyday life of the Ukrainian people.

Key words: author, life, tradition, ritual, story.

На надзвичайний талант М.Матіос вказують багато літературознавців, відводячи їй почесне місце в сучасних працях з історії української літератури. Панорама досліджень творів письменниці досить широка та строката. Її репрезентують дисертації, монографії, статті, інтерв'ю та рецензії (І. Насмінчук, Г. Павлишин, В. Соболь, А. Соколова, Б. Харчук, М. Якубовська та ін.), проте обрана нами тема майже залишилася поза увагою науковців. Більшість дослідників досить побіжно характеризують народознавчу основу творів письменниці, не заглиблюючись в етнографічну природу її текстів. Мета цієї розвідки – дослідження звичаїв, обрядів, традицій гуцулів (українців загалом) у творах М. Матіос.

Письменниця використовує закріплені у свідомості поколінь образи для збагачення власних ідей, для експресивного насыщення розповіді. Саме етнографічний матеріал допомагає митцеві максимально повно розкрити проблематику її творів.

У прозі М. Матіос фактично існують два складники просторової опозиції. Це близький, зрозумілий світ села (хутора, батьківщини), з усіма його плюсами і мінусами, і протилежний, чужий – за його межами. Це світ, який рушить віками усталені традиції, норми. Висновок, який роблять герої письменниці, дещо несподіваний. Це покарання громаді за те, що у власному суспільстві вони живуть не за Божими законами: “Навіть у католицькі плани вносять корекцію прості люди, що вірять у Бога, говіють і постять, вчать дітей послуху і “отче нашу”, поминають мертвих і дбають про майбутнє своїх дітей. Ні-ні, жоден католік не має такої сили, як прості люди у часи заздрості, ненависті і помсти...” [7, с. 71].

Цікавою при цьому видається і часова прикріпленість, тут також спостерігаємо дихотомічну побудову. Подієвий час села визначається сезонними роботами, святкуваннями тощо, і протиставляється історичному часу, який має чітке датування: “— Уповноважений міжрайонного МГБ майор Воронін, – відрекомендувався старший. – Здійснююмо подвірний обхід по перепису населення. Обліковуємо, так сказати, куркулів і неблагонадійних. Прошу показати метрику про народження. Метрики Северина ніколи не мала, бо не треба було. А як і мала – то вода її взяла разом з її мамою. Вона так і сказала старшому. Ale часного народження знає точно – Петра-Павла п'ятнадцятого року. – Петра-Павла – це коли? – перепитав Воронін. – Це на Петра-Павла. По Іванові Купалові, але за три тижні до Іллі, – стиснула плечима Северина. – А як не знаєте, то запитайте отця Іларіона. Він знає. Або подивіться в церковну книжку. – О чом она? – запитав старшого молодший. – У неї отсутствує метріка і она не знає числа свого рождення. – Вот темнота-а-а...” [5, с. 37].

Герої роману намагаються осмислити, що таке гріх, зрозуміти, за що страждають. Їхні страждання пояснюються моральним переступом, усталеними народними традиціями, звичаями та певними табу: “Воно то таке... гріх іде за людиною із сьомого коліна” [7, с. 124]. Змалку ми чуємо, що Бог усе бачить. Він є свідком наших добрих справ, знає усі наші вчинки. От тільки карає не завжди безпосередніх винуватців. Дотримуючись народних традицій у розумінні поняття гріха, М.Матіос устами своїх герой ретранслює думку про те, що жоден гріх легко не минається: “Калинячка годованці чужі – крадені – сорочки у віно дала, думала, що люди забули, чиї то сорочки. Люди, може, й забули. Ale Бог усе видить і все пам’ятає. То та годованка-приймачка скидала всі свої діти ще до трьох місяців, як кобила неугодного йому вершника” [7, с. 183]. А сама Калинячка “мучилася перед смертю страшно – спокійнітися ніяк не годна була. То також все гріхи” [7, с. 182]. В одній людській індивідуальності, на думку письменниці, паралельно діють мов би дві особи, дві свідомості. Дивергентні компоненти пояснюють усю складність людської душі, співіснування в людині протилежних начал, уподобань і пристрастей.

Варто погодитись з думкою С. Жили, висловленою про роман “Солодка Даруся”, що твори письменниці – це “закодоване бачення світу”, вони дають читачеві “ключі до скарбниці людських почувань у межових ситуаціях” [2, с. 6].

Мотиви морального каліцства людини письменниця часто намагається віднайти в порушенні споконвічних народних табу. Так, першопричиною внутрішнього каліцства Андрія Чев’юка (“Майже ніколи не навпаки”) були закладені його матір’ю: “Андрійчик – Василинене коко. Писанка великоління. Він – дитя дурної крові Василини. <...> Ale Андрія Василина любила за всіх. Ні одного сина не плекала грудьми до трьох років, як плекала Андрія. Або ходить по хаті й ні-ні – та й мовчки погладить хлопця по голові, то цмокне у ухо, аби ніхто не видів. Як робота яка важка, то швидше Дмитрикові перепаде, а Андрієві як не картоплю скаже чистити, то пошле бурячиння свиням рвати. Щоб не переробилася дитина. Аби потому син силу чоловічу й хіт’, як його тато, мав до жінки. Ото й допестила” [3, с. 44]. Тут варто нагадати один із постулатів народної педагогіки, влучно викристалізований в паремії: “Дитину треба любити так, щоб вона не бачила пісні любові”. Звичайно, така порада, виплекана національним виховним ідеалом, спроможна викликати жваві дискусії, однак, у житті та багатьох творах художньої літератури ми знаходимо підтвердження цієї мудрості. Оскільки результатом такого виховання стають роботячі діти, які будують своє життя за законом справедливості й поваги до батьків.

Гріх у творах Матіос нагадує сніговий ком (коло), і це не випадково. Адже один гріх породжує інший. За народними уявленнями коло – символ Бога та вічності, бо в колі немає ні початку ні кінця. Кожен розділ роману “Майже ніколи не навпаки” – це розповідь про гріх і його наслідки. Усе ніби починається з гріха Дмитрика і Петруні, а насправді – йде від батька, який свого часу “покинув” Мариньку.

Не віходить М. Матіос від народної традиції і в тлумаченні такого поняття, як Доля. “Неминучість Долі – це світова віра; за народним повір’ям, кожен має свою Долю (талан, Божий суд-присуд)” [1, с. 192]. “Хай іде, як іде. Хіба може людина переінакшити те, чого ніколи не переінакшиш? Якщо Бог розвернув її Долю в ці скелі й безлюддя – значить, вона заслужила такої Долі. А раз так – то треба дякувати Богові. Завтра буде видко, як воно буде далі”, – говорить Северина, головна героїня повісті “Москалиця” [5, с. 21]. Разом з тим,

герої письменниці усвідомлюють, що за свою долю потрібно боротись, тому не тієї вони “породи, щоб чекати ярма на ший” [5, с. 21].

Доля сама не шукає людину, а ось людина повинна намагатися знайти, “викувати” свою долю: “Доля ніколи не шукає людину. Людина сама її має знайти й заволодіти нею. Знайдеш – буде твоя” [5, с. 29], або “Танасію, часи – часами, а судьба – судьбою. Біда від часу не залежить... <...> Якби кожен вигнав свою біду на царинку та добре роздивився, то бігом хапав би свою назад, бо в другого ще гірша...” [7, с. 135].

Багато давніх обрядів зберігалося в сімейних святах, особливо весільних. У наш час вони значною мірою втратили свій первісний зміст і зберігають певне естетичне значення або набувають розважального характеру.

Цікаві пережитки далекої старовини виявляються в зображені гуцульського весільного обряду як частини народних традицій. Зображені весільне дійство, М. Матіос вказує на основні його етапи (передвесільний, власне весільний та післявесільний), називає учасників цього драматичного дійства (молодий князь, дружки, музики та ін.).

Із тексту твору дізнаємося, що на початку 19 ст. на Гуцульщині шлюбний вік дівчат був досить раннім – 15 років. “Розказувала колись Гаврилові мама його мами – покійна бабка Калина: вона, малолітня нерозумнича, зачула, що батько віддає її за сільського війта-вдівця з трьома дітьми, бігала довкруж хати, як теля, випущене після зими на пашу, з радісними криками, підскакуваннями та вигойкуваннями: “Віддаєш! Я нарешті віддаєш! Божечку, дай мені скорше дожити до завтра!” [3, с. 84]. Мабуть, тому Гаврило Дячук не сумнівається у своєму рішенні віддати заміж єдину доньку Петруні за заможного, але немолодого Івана Варварчука. Тут варто вказати на сильну майному залежність при заміжжі на заході України, де молодь не перечила волі батьків: “А дівці вже п’ятнадцятий рік. Навіть сметана на молоці скисає, якщо її довго не збирати” [3, с. 84].

Особливого значення надає Матіос обряду комори – першої шлюбної ночі подружжя, спрямованого на демонстрацію доказів цнотливості нареченої.

Відповідь на те, чому письменниця так детально описує весілля та обряд комори, полягає, на наш погляд, у бажанні письменниці довести, що людина має право на свободу, права на щастя й вільний вибір. Петруні виходить заміж за нелюба, вона за традицією кориться батьківській волі, волі чоловіка, який зганьбив її перед батьком та людьми, але і вона вільна у своєму виборі. Письменниця намагається показати, якою буває сила обставин, і якою може бути сила людського духу, що ці обставини долає. Петруні зробила свій вибір, і своє справжнє жіноче щастя пізнає в стосунках із Дмитриком, не побоюючись гріха. І тут варто погодитись із думкою перекладачки А. Коженьовської-Бігун, що “письменниця не творить чорних і білих персонажів. У кожному героєві досить суперечностей, а в кожній історії – недоговореності... Ніхто не є однозначно засуджений і ніхто не є абсолютно кришталевий...” [6].

В одних творах М. Матіос народні традиції, звичаї – це тло, на якому розгортаються події, в інших – ключ для розкриття внутрішнього світу персонажів, ще в інших – причина дій і вчинків її героїв.

Багато образів у творах письменниці є полісемантичними. Наскірним символом роману “Солодка Даруся” є трояка ружа (до речі, такою була перша назва роману). За народним тлумаченням, червона й біла ружа – символ кохання й побрання, жовта – символ розлуки. Її зелень – це радість, колючки – печаль. Авторський символ троякої ружі (троянд) суголосний з народним тлумаченням. Він збуджує в читача розуміння багатомірності життя, адже світ, в уяві Марії Матіос, наділений розмаїттям, життя людини переплетено темними і яскравими тонами.

Письменниця завжди шукає такі виражальні засоби, які б найточніше передали її задум. Матіос за допомогою яскравих художніх деталей інсценує долю своїх героїв. Доля Михайла й Матронки Ілащуків – батьків солодкої Дарусі – була визначена під час їхнього весілля. “П’яній від радості, Михайло легким рухом висадив на долоню дрібненьку – ростом йому хіба що до пупа – молоду з незвичним для їхнього села іменем Матронка, піdnяв над кучерявою головою – і крутив її над собою, як дзигу...” [7, с. 82]. Пара, що перебуває в колі, створює оберегову захисну межу. З одного боку, весільний танок (коло) робить молоду пару недосяжною для життєвих негараздів, з іншого – обірвана струна на скрипці Фіцика, зашморг із кольорових стрічок Матронки довкола ший Михайла – знаки-символи, що передбачають біду.

Ще одним народним символом є коса. Дівоча коса – традиційна ознака краси. Здавна відомий весільний обряд розплітаннякоси молодої на ознаку її дівочої чистоти. Повне відрізання коси зустрічається в українців досить рідко (Гуцульщина, Волинь). Тут молодий відрізав косу молодій ножем, коли вона сиділа в нього на колінах, на кожусі, а з відрізаного волосся сплітав дві коси. Згадку про цей рідкісний обряд знаходимо і в М. Матіос. У творі цей обряд, що не відбувся, також є знаком-символом майбутньої біди. Адже заміжній жінці не можна було носити одну косу, щоб не овдовіти: “Жінка, що має чоловіка, – то не дівка, що вона розплітала косу, а Михайло... чесав її, як дитину. Маєте вже вам гріх” [7, 182]. Відрізана коса

символізувала перехід жінки в нову вікову категорію. Порушення цього табу призводило до гріха: “А гріх – то спор із Богом” [7, 182]. У романі “Майже ніколи не навпаки” читаємо: “Нібіто не було в Тисовій Рівні для Андрія багачки, то привів з Підзахаричів таке діряве добро. Всього, що пазуха, як у породіллігодувальниці та коса до кісточок теліпалася. А тепер <...> відрізана коса лежить у коморі в скрині. Нема коли набуватися коло коси – газдувати треба” [3, с. 45].

Нешастя й горе справді не оминули цю родину (викрадення Матронки, катування, збезчещення, ревнощі, дитяча “зрада” батька, каліцтво Дарусі тощо). Марія Matiос приголомшує своїм умінням концентрувати драму суспільства і суспільну драму на прикладі однієї родини, одного населеного пункту.

Одним із найпоширеніших у світовій символіці є образ вогню. Він є наскрізним образом роману “Майже ніколи не навпаки”: “Відколи не стало Дмитрика, Доці роками, з ночі в ніч, снivся вогонь” [3, с. 29]. Вогонь – символом Божої сили, духовної енергії, перетворення і переродження, кохання, плодючості, багатства, щастя, сімейного добробуту тощо. У романі, на наш погляд, його у першу чергу варто пов’язувати з ідеєю очищення, знищення сил зла: “– Не знати, якої чуми ви тут собі ніч кусте, Василино, як коло вашої хати вже крутиться вогонь?!” або “Старі Чев’юки живуть через дорогу від Павла. І Доці зараз добре видно, як свекровим бляшаним дахом раптово скочується вогонь під Дмитрикові ноги. І так само раптово вогонь охоплює білі патли його відродженого за роки небуття волосся. Дмитрик весь білий, мов старець з-під великоної церкви. І весь вогнистий, палахкий, гарячий. Він зводить руки до неба – і здається, до ней долітає шурхіт вогню з-під його палаючої одежі” [3, с. 31].

Контраст є тим головним принципом, за допомогою якого творяться романі M. Matiос. Поруч ідуть світле і темне, життя і смерть як одвічна боротьба добра і зла. Кожне слово роману виважене, несе в собі потужну енергетику, а символічні образи спонукають до глибоких роздумів.

Письменниця яскраво показує, що праця людини ритуалізована, вона є певним священнодійством, вона, як і весь хід життя людини, пов’язана з кліматичними, календарними, ландшафтними станами довкілля: “Василина Чев’ючка висунулася з хати до ворожки, коли на дворі було ще темно. Та й добре зробила. Бо полінувшіся встати, коли другий півень запіє, припізнившись ногам дати поля – і вже, дивись, якась біда (зведення, вдовиця, байстриця чи чортиця) перейде тобі дорогу. Так, що можеш зразу вертати додому. Бо люди є всякі на перехід. В селі з досвітку плentaються такі газдиньки, які тільки й чекають, щоб напоперек перейти людині дорогу, коли в людини гризота. Та ще з порожніми відramи. Та в спідниці навиворіт” [3, с. 32-33].

Смислове навантаження більшості з описів, на наш погляд, досить значне, адже вони ніби “натякають” на розвиток подій: “Довгопол появився в Нижній Товарниці в цьогорічні Різдвяні свята, точніше, на самого Василія, коли сільські колядники саме виколядували їм з Уласієм перший тур “той, дай Боже”, та так і заніміли, лиш тільки різко скрипнули двері з хоромів і заворушився поріг під рослим воєнним чоловіком. <....>. Колядники позирали на двері, чекаючи, коли з-поза плечей гостя покажеться вервечка тих, кого в цім краю називали заготівельниками *людських душ*” [6, с. 9-10]. Згадаймо тут народну прикмету про полазника, першого відвідувача оселі. Непроханий гість у різдвяну ніч. Цей опис є продовженням цілого ряду прикмет, які авторка використала на самому початку твору: “За тиждень до Дмитрія Юр’яна вже знала, що буде мати в хаті гризоту. І то не таку, якої ставало на її бідну голову щоднини. Гризоти мало бути ціла могила – рівно стільки, скільки випраного шмаття рукавами вдолину й плечима до сонця висіло на тонкій жердці з боку перекопаних на зиму грядок. Зроду-віку Юр’яна знала, що випране вбрання треба вішати, як і носити, по-людськи: грудьми до схід сонця, а штанінами до землі. А тут на тобі: повісила Юрчикові штаненята й сорочечки стрімголов, так – щоби все в голові переверталося й ішло догори ногами. Та що вже тепер говорити: йде біда – відкривай ворота” [6, с. 6]. Саме таким чином письменниця часто вказує на те значення, яке ці події можуть мати в майбутньому для героя.

Взагалі, кількість описаних звичаїв, обрядів, прикмет, що використовує митець, просто вражає. Вони могли б скласти повноцінну збірку значного обсягу. Думається, що цитовані нижче рядки якнайкраще демонструють це: “Я то казав Михайлово – не доточуй стріху ззаду, поклади веранду, як хочеш розширити хату, або комору вибудуй збоку, але стріху ззаду не доточуй. То не на добре. І дивіться, Марійо, відколи доточив він стару хату, зачалася у них біда” [7, с. 134].

Знаходимо в Matiос й інформацію про символіку гороху. За народною традицією, з горохом пов’язували незахищеність, нешастя, біду, саме тому ним не посівають на Новий рік. Цікаве пояснення про горох наявне в M. Matiос: “– Поможи мені перебрати ці адамові слізози. – А що, горох – то адамові слізози?! – Коли, Іванко, Господь, вигнав Адама і Єву із раю, їм треба було жити й харчуватися. Ото й мусив Адам обробляти землю, щоб прогодуватися зі своєю жінкою. Але Адам, як ми, не був привчений до роботи, тому й плакав, коли вперше ходив за плугом. А де падали його слізози – там сіявся й виростав горох. Тому він і називається адамовими слізьми” [5, с. 29].

Не менш цікавою є розповідь про те, як людина стас захаркою, або чому в ній з'являються родимі плями: “— ...Ти захарка, москалице? — запитала якось Іванка... — Мама наша мені сказала. Сказала, що твоя мама вродила тебе в понеділок і в понеділок відлучила від грудей. І що ти постихся в понеділок. Тому ти захарка. — Іванко, щоб ти від мене навіки знала: хто поститься в понеділок, тому не лише добре жити на землі, але й не страшно буде помирати” [5, с. 34]; “...згадувала... й великий родимий знак на правій щоці. У ньому вгадувалася довгаста грушка, яка, падаючи згори просто на голову, перелякала Юр'яну на першу Богородицю, та так, що вона лиши схопилася рукою за лицє й тут-таки сіпнула її назад, уже знаючи, що дитина народиться мічена” [6, с. 7].

Значну роль при цьому М. Матіос відводить людським забобонам. Люди здавна вірили в прикмети, у те, що деякі істоти, числа, явища, події пов’язані з надприродними силами, і є запорукою удачі чи невдачі в чомуусь. Твори письменниці буквально нашпиговані такими прикладами: “Христофорова сестра через це навіть посварилася з братовою. Ні, не тому, що їй було не до вподоби ім’я покійного брата, а тільки через давній забобон цього краю, який не дозволяв називати дитину іменем померлого родича. Тим паче, давати синові ім’я мертвого батька” [4, с.15]. Порушуючи народні табу, людина, на думку письменниці, сама, хоч і неусвідомлено, формує свою долю.

Опис народних традицій, звичаїв, обрядів, забобонів, прикмет, використання символічних образів – невід’ємна стильова ознака творчого почерку письменниці. Вони допомагають письменниці доповнити психологічну характеристику персонажів, виявити глибинну сутність питання, спонукають читача до роздумів.

Письменниця своїми творами підтверджує думку багатьох етнографів про двовір’я українського суспільства. Як ми знаємо, в основі духовності будь-якого народу лежать світоглядні уявлення, котрі, зокрема, проявляються через систему вірувань та повір’їв. “Народний світогляд українців має три основні історичні шари: демонологічний, міфологічний та християнський”, – зазначає етнограф А. Пономарьов [8, с. 295]. Своєрідний синтез цих уявлень яскраво простежується і у творчості М. Матіос: “... Не спала ночами. Бродила пасовиськами. Молилася перед образом Божим. Ворожила на квасолі. Постилася в понеділок і суворо дотримувалася п’ятниці” [5, с. 48].

Спостерігати своєрідний християнсько-язичницький симбіоз, що проявляється в народних обрядах, традиціях, звичаях, ми можемо і в інших творах письменниці: “... повязав Дарусину голову двома біленькими хустками, засунув у пазуху зубчик часнику, і перев’язав ліву руку червоною ниткою (щоб не зурочили!) – та й пішов з нею попід руку на автостанцію” [7, с. 59].

Магічним світоглядом гуцулів переднятий також ритуальний обряд очищення перед смертю, що виконується у вигляді обмивання водою. Уявлення про те, що вода відокремлює земний світ від загробного і є межею, яку долає душа на своєму шляху на той світ, відома багатьом народам. Згадаймо хоча б міф про Харона, що долає річку Стікс: “І Доцька зрозуміла, що хлопець буде гинути. Як тільки за Андрієм зачинилися двері, вона закрила полотном вікна, вигнала дітей надвір, замкнулася зсередини, напарила отави й жмутиком молодої – найтоншої – вовни почала обмивати зболіле Дмитрикове тіло...” [3, с. 22]. М. Матіос вказує на особливє ставлення людини до води, як способу сакрального очищення, у певні порубіжні етапи життя. В архаїчному мисленні саме вода як первісна субстанція використовувалася для акту “омивання” при переході до первісної чистоти, а також в інший світ. Вода змиває не тільки бруд фізичний, але, і це головне, й бруд духовний. Таким чином, відбувається переродження, оновлення людини. Цей давній язичницький ритуал зберігся і до сьогодні.

При прочитанні творів М. Матіос може скластися враження, що письменниця інколи демонстративно ізоляє своїх героїв від значних суспільних проблем, від впливу історії, позбавляючи художню структуру сюжетної пружності. Однак опис, на перший погляд, незнаних деталей, подій, стас важливим, коли протиставляється у наступних розділах “новому” стану речей, коли “обірване і ніяке... плює перед дзвіницею, і не знати, де йому пуп рубали... <...> Ти собі годен подумати, що хтось з постерунку міг би плюватися перед церкви!?” [7, с. 117]. Зазначимо принагідно, що описи представників нової влади, особливо енкаведистів, демонізовані та значною мірою гіперболізовані (опис гвалтування Матронки, спокушання Дарусі солодким півником тощо), що дещо спрощує ці характеристи. Це своєрідні соціальні маски, позбавлені духу. У творі з'являються певні лакуни, які неможливо заповнити, а в результаті дійсність постає фрагментарною. Однак уважаємо, що письменниця свідомо пішла на це. Адже тільки люди без душі могли спровокувати голод, репресії, вбивства. Зрештою, погоджуємося з думкою Б. Червака, що “політичні реалії – румуни, німецька та московська окупація Буковини – лише жорстоке тло, де проявляються непересічні риси характерів її героїв” [9, с. 32].

Отже, пильна увага письменниці до побутової сфери, на наш погляд, обумовлена природною потребою митця глибше проникнути в душу своїх героїв, дати “різне” пояснення їхніх вчинків, дій, доль. Для неї характерне деталізоване зображення народного побуту, звичаїв, традицій, обрядів, прикмет тощо, але не має схильності до ідеалізації старовини, “хутірського” життя, полегшеного розв’язання конфліктів.

Твори М. Matioc – багатий матеріал для розкриття особливостей етнічної свідомості українців та інших національностей (угорців, євреїв, росіян тощо), їхніх світоглядних, морально-психологічних та етнічних пріоритетів.

Як висновок, хотілося б зауважити, що в межах однієї статті, певна річ, не можливо розкрити всі особливості впливу народних традицій, звичаїв, обрядів у творах М. Matioc, однак розкриття такого потенціалу проаналізованих нами творів свідчить про доцільність цього зв'язку і його перспективність у руслі завдань сучасного літературознавства. Уведення в художню тканину творів етнографічних елементів наснажує твір виразним національним колоритом, допомагає живо змалювати характер самого героя та світогляд гуцулів (українців).

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаворонок В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник / Віталій Жаворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
2. Жила С. “Трагедія адекватної історії”: роман Марії Matioc “Солодка Даруся” та читацька конференція за цим твором / С. Жила // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 3. – С. 6–12.
3. Matioc M. Майже ніколи не навпаки / Марія Matioc. – Львів : Піраміда. – 2007. – 176 с.
4. Matioc M. Mama Marіца – дружина Христофора Колумба / Марія Matioc. – Львів : Піраміда. – 2008. – 48 с.
5. Matioc M. Москалиця / Марія Matioc. – Львів : Піраміда. – 2008. – 64 с.
6. Matioc M. Нація : Видання п'яте / Марія Matioc. – Львів : Піраміда. – 2010. – 256 с.
7. Matioc M. Солодка Даруся / Марія Matioc. – Львів : Піраміда. – 2007. – 188 с.
8. Пономарьов А. Українська етнографія [курс лекцій] / Анатолій Пономарьов. – К. : Либідь, 1994. – 317 с.
9. Червак Б. Гіркий полин солодкої Дарусі / Б. Червак // Книжковий огляд. – 2004. – № 3. – С. 30 – 32.

УДК 821 – 193. 3. 09 (4)

КАНОНІЧНІ ФОРМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОНЕТА

Ткачук В.М., ст. викладач

Запорізький національний університет

У статті розглядаються основні типи європейського сонета. Аналізуються катренне та терцетне римування, його різновиди. Звертається увага на гнучкість сонетної форми, що тяжіє до постійного оновлення канону.

Ключові слова: сонет, катрен, терцет, римування.

Ткачук В.Н. КАНОНИЧЕСКИЕ ФОРМЫ ЕВРОПЕЙСКОГО СОНЕТА / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассматриваются основные виды европейского сонета. Анализируется катренное и терцетное рифмование, его разновидности. Обращается внимание на гибкость сонетной формы, которая тяготеет к постоянному обновлению канона.

Ключевые слова: сонет, катрен, терцет, рифмование.

Tkachuk V.N. CANONIOUS FORMS OF EUROPEAN SONET / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article deals with the main types of European sonnet. Quatrain and tercet rhyming as well as its varieties are analyzed. The flexibility of the sonnet form which has its constant renewing of the canon is paying much attention.

Key words: sonnet, catherine, tercet, rhyming.

Сонет (італ. sonetto, від лат. sonus; звук) – це ліричний твір твердої строфічної форми, який складається з чотирнадцяти рядків п'ятистопного або шестистопного ямба (хоч відомі чотиристопні ямби), тобто двох відкритих чи закритих катренів із перехресним римуванням і двох триверсів тернарного римування за основною схемою ааб ааб ссд еед, хоч можливі й інші варіанти: ааб ааб сде сде [1, с. 415]. Як слухно зауважує М. Сіробаба, “навіть побіжне ознайомлення з творчістю поетів як нинішньої, так і попередніх епох дає підстави стверджувати, що обсяг ліричного висловлення, який добре сприймається зором і легко запам'ятується (тобто є найоптимальнішим), коливається між трьома і чотирма катренами, інакше кажучи, у межах чотирнадцяти рядків. Саме цим, на наш погляд, і зумовлено те, що сонет упродовж майже